

het einde van de oorlog in kennis zijn gesteld, zullen wij in het volgende deel verhalen.

Slot

Aan het einde van dit hoofdstuk gekomen, hebben wij niet de behoefte tot een lange algemene beschouwing over te gaan. Wij menen dat de weergegeven feiten en cijfers voldoende voor zichzelf spreken en willen daar slechts enkele opmerkingen aan toevoegen.

De eerste is dat de Japanners, behoudens het doorgeven van de namen van krijgsgevangenen, zich in geen enkel opzicht gehouden hebben aan de uit de Conventie van Genève voortvloeiende verplichtingen – verplichtingen die zij in januari '42 hadden aanvaard. Er zijn Japanners geweest die, zoals het hoofd van het krijgsgevangenenbureau te Tokio, generaal Moerakami, af en toe op die verplichtingen hebben gewezen, er zijn er ook geweest (van elk geval dat wij bij onze studie tegenkwamen, hebben wij melding gemaakt) die jegens de krijgsgevangenen humanair zijn opgetreden, maar dit waren allen uitzonderingen. Overste Poulus, kampoudeste in het kamp van het XVde bataljon te Bandoeng, typeerde, zoals weergegeven, het optreden van de Japanners met wie hij te maken had, als 'Japs, d.w.z. onberekenbaar, hardhandig, vernederend en slaafs, met momenten van betrekkelijke vrijheid, afgewisseld door perioden van ware terreur' – daarbij moet dan nog bedacht worden dat die kwalificaties sloegen op een kamp van waaruit geen zware arbeid moest worden verricht. Werd die arbeid wèl gevergd, dan bleef van de 'momenten van betrekkelijke vrijheid' weinig over. Over de vreselijke reis van de 'Maros Maroe' van Ambon naar Makassar, van Makassar naar de kust van Midden-Celebes en vandaar naar Java, rapporteerde later een Britse *Flight Lieutenant*: 'Throughout the experience I never met with any attitude on the part of the Japanese other than brutish cruelty, cynical indifference to needless suffering, unbelievable stupidity and utter incompetence'¹ – dat zijn kwalificaties die, menen wij, gegolden hebben voor talrijke Japanners die iets met krijgsgevangenen van doen hadden.

Dat die Japanners ook hun eigen lagere militairen medisch bedroevend slecht verzorgden en afbeulden in een mate die in de legers van de

¹ W. M. Blackwood: 'Report' (z.d.), p. 6 (IC, I 605).